

Staten en kiesstelsels

Finland

Finland heeft, evenals Frankrijk, een rechtstreeks door de bevolking gekozen president. Maar anders dan Frankrijk kent Finland een parlementair stelsel, waarin de president weinig macht heeft. In dit dossier worden de structuur van de staat en het kiesstelsel van Finland geschetst.

1. De structuur

In 1995 traden naast Oostenrijk twee landen uit Noord-Europa tot de Europese Unie toe: Zweden en Finland. Hun toetreding kan niet los worden gezien van belangrijke geopolitieke ontwikkelingen in het oostelijke deel van het Europese continent: de ineenstorting van de communistische Sovjet-Unie in 1991. Zweden liet zijn neutraliteitspolitiek (tussen Oost en West) gedeeltelijk varen en Finland nam afstand van wat misprijzend 'finlandisering' werd genoemd: handhaving van de onafhankelijkheid van het land door ernstig rekening te houden met de belangen en wensen van de grote oosterbuur. In deze periode had de Finse president veel macht als het ging om de vaststelling van de buitenlands-politieke prioriteiten van het land. Vijf jaar na het Finse lidmaatschap van de EU kwam daar een einde aan. Met de invoering van een nieuwe grondwet in 2000 schafte Finland zijn semipresidentiële stelsel af en kreeg het land een parlementair stelsel, waarin de president genoeg moest nemen met een aantal zeer beperkte taken.

De Finse politiek wordt gekenmerkt door een grote mate van stabiliteit: sinds 1975 is het parlement niet meer tussentijds ontbonden. De meeste Finse regeringen hebben hun ambtstermijn van vier jaar ook volledig uitgezeten. Wel vonden er enkele malen tussentijdse personele wisselingen plaats in het ambt van premier.

Finland heeft negentien regio's, wier taken vooral op het gebied van regionale planning en ontwikkeling liggen. De regio Åland, een eilandengroep in het zuidwesten van Finland, heeft vergaande autonomie en dus veel meer bevoegdheden dan de overige regio's. De inwoners van Åland zijn Zweedstalig.

Verder telt Finland 310 gemeenten (2020), waarvan zestien op Åland, die bepaalde competenties hebben op het gebied van sociale zaken, onderwijs, gezondheid, regionale planning en in de bouw. Steden en gemeenten hebben het recht om gemeentelijke belastingen te heffen.

Finland is officieel een tweetalig land; 87,6 procent van de bevolking spreekt Fins, 5,2 procent spreekt Zweeds. De Evangelisch-Lutherse Kerk is staatskerk, waarvan 70 procent van de bevolking lid is. Eind januari 2020 bedroeg het aantal inwoners volgens voorlopige cijfers 5.528.442.

2. De organen

Finland heeft een eenkamerparlement (*Eduskunta*), dat 200 leden telt. Zij worden voor een periode van vier jaar gekozen. De vaste verkiezingsdag is de derde zondag van april. Eén zetel is gereserveerd voor de vertegenwoordiger van Aland. Deze regio heeft ook een eigen parlement, dat uit 30 leden bestaat.

Het parlement van Finland (foto: Sedi van Loon).

Anders dan Zweden, Noorwegen en Denemarken is Finland een republiek. De president wordt rechtstreeks door de bevolking gekozen – zijn ambtstermijn bedraagt zes jaar en hij kan een maal worden herkozen. Sinds de invoering van de nieuwe grondwet in 2000 is de macht van de regering sterk toegenomen ten opzichte van die van de president. De president heeft een aantal constitutionele bevoegdheden, maar de uitoefening ervan vindt doorgaans na overleg met de regering plaats. Hij is ook opperbevelhebber van het leger, benoemt de provinciale gouverneurs en de bisschoppen van de Evangelisch-Lutherse Kerk. De president kan wetsvoorstellen terugsturen naar het parlement, maar dat heeft wel het laatste woord.

Het parlement kiest de minister-president, die vervolgens door de president wordt benoemd. De gewone vergaderingen van de regering worden wekelijks op donderdagen voorgezeten door de minister-president (zonder deelname van de president), terwijl de president de nogal geformaliseerde vergaderingen op de vrijdagen voorziet.

Het bestuur van de regio's ligt in handen van regionale raden, die worden gekozen door en uit de gemeenteraden, waarbij het aantal afgevaardigden per gemeente afhankelijk is van de omvang van de bevolking. Het parlement van de autonome regio Aland wordt rechtstreeks door de bevolking gekozen. De door de president benoemde provinciale gouverneurs staan onder toezicht van de regering.

Het aantal te kiezen gemeenteraadsleden wordt door de gemeenteraad zelf vastgesteld. Maar er gelden wel minimumaantallen, gebaseerd op de omvang van de bevolking. Die aantallen liggen tussen de 13 en 79 leden. Gemeentelijke verkiezingen vinden om de vier jaar plaats. Opvallend is dat de gemeenteraadsverkiezingen in Aland niet tegelijkertijd plaatsvinden met die in de rest van Finland.

Verkiezingen

Alle verkiezingen in Finland worden gehouden op grond van het stelsel van evenredige vertegenwoordiging. Voor de verkiezingen van de *Eduskunta* wordt het land opgedeeld in dertien kiesdistricten, waarvan er twaalf bestaan uit meervoudige districten. Dat betekent dat er per district verschillende kandidaten naar het parlement worden afgevaardigd. Het aantal kandidaten is afhankelijk van de omvang van de bevolking van dat district. De volgorde van de kandidaten op de kieslijsten van de partijen of verenigingen wordt vanaf nummer twee (bovenaan staat immers de lijsttrekker) bepaald door het lot. Finland maakt gebruik van open lijsten: de kiezers brengen tegelijkertijd een stem uit op een partij en op een persoon en bepalen dus wie er namens een partij in het parlement zitting nemen. Er is een uitzondering op deze regel: het autonome district Aland heeft een enkelvoudig kiesdistrict: er wordt slechts één afgevaardigde gekozen naar het parlement, die wordt gekozen volgens het meerderheidsstelsel, zoals dat ook in het Verenigd Koninkrijk bestaat (first-past-the-post).

Opkomst

Jaar	Percentage
2019	68,7
2015	66,9
2011	70,5

De presidentsverkiezingen vinden indien nodig in twee ronden plaats. Als geen van de kandidaten in de eerste ronde de absolute meerderheid heeft behaald, vindt een tweede ronde plaats tussen de twee kandidaten die in de eerste ronde de meeste stemmen hebben gekregen. De opkomst bij de presidentsverkiezingen bedroeg in 2018 bijna 70 procent (er was slechts één ronde).

3. Referendum

De Finse grondwet biedt de mogelijkheid tot het houden van een (niet-bindend) raadgevend referendum, waarvoor het parlement zijn goedkeuring moet geven. Sinds de Tweede Wereldoorlog is er slechts één keer een referendum gehouden, namelijk in 1994 over het lidmaatschap van de Europese Unie. Op gemeentelijk niveau worden vaker referenda gehouden.

4. Bronnen

- Burkhard Auffermann, 'Das politische System Finnlands', in: Wolfgang Ismayr (Hrsg.), *Die politischen Systeme Westeuropas*, Wiesbaden 2009⁴, pp. 219-263.
- Ministry of Justice, *The Constitution of Finland 11 June 1999*.
- Jaakko Nousiainen, *The Finnish system of government: from a mixed constitution to parliamentarism*.
- Ministry of Justice, *Finnish Election System. Overview*.
- Website www.vaalit.fi

Harm Ramkema